

OLAV HARALDSSON - Sankt Olof

Be för oss, helig Olof

Be för oss, hel-lig O-lav, Nor-ges e - vi - ge kon-ge!
Du som krist-net folk og land, Kris-ti tje-ner, kong O-lav,
Be för oss, hel-lig O-lav, Nor-ges e - vi - ge kon-ge!

Katolska kyrkan i Norge har, alltifrån sin början, varit fast grundad på helgonkonungen Olav. Han är – som de liturgiska texterna på Olavsfesten säger - Rex Perpetuus Norvegiae, Norges evige konung. Hans martyrdöd i Stiklestad år 1030 var i världens ögon ett nederlag, men gav den katolska kristenheten den slutliga segern i landet.

Olof Haraldsson var son till Åsa Gudbrandsdotter och Harald Grenske, som ska ha varit sonsons son till kung Harald Hårfager, som gjorde det första försöket att samla Norge till ett rike. Olof växte upp hos sin fosterfar Sigurd Syr, som var bonde i Ringerike. Det var ett allmänt bruk på den tiden, att söner till hövdingar och rika bönder drog ut på vikingatåg och skaffade sig rikedomar genom att härja, råna och döda folk i svagare släkter och småfolk - både längs norska kusten och utomlands. Hans mor skickade ut Olof på vikingatåg när han bara var 12 år gammal!

Senare gick Olof i tjänst hos den engelske kungen Ethelred II och följde honom till Normandie i Frankrike. Här blev han legotrupperansförare hos hertig Rikard II (1002 - 1026). Olof blev känd för att vara en skicklig taktiker och orädd krigare och han och hans armé blev fruktade. Därefter reste Olof söderut - med kurs mot Jorsalaheim (Jerusalem). Vid Karlså (Cádiz) hade han en dröm. I drömmen fick han en uppenbarelse; Det kom en man till honom, en sådan som man lägger märke till, kraftig, men också skrämmande. Mannen talade till honom och bad honom att inte fortsätta sitt resande. "Vänd tillbaka till dina arvländer, för du ska bli kung över Norge till evig tid." Efter den drömmen gav Olof upp tanken på att nå "Jorsalaheim". Han reste norrut och övervintrade hos hertig Richard II i Rouen, troligen vintern 1013-1014.

Medan Olof Haraldsson övervintrade i Rouen lärde han känna den kristna tron närmare. Han fick grundliga kunskaper om "Vitekrist" och hans synliga kyrka här på jorden, den katolska kyrkan. Ärkebiskop Robert förberedde själv det norska kungaämnet inför dopet. Katolska kyrkan firar Olof den heliges dop och omvändelse som fest eller minnesdag den 16:de oktober.

Av hertig Richard II lärde sig Olof vad ett civiliserat och modernt statskick innebar på den tiden. Då Olof senare blev kung i Norge, införde han det katolska rättssystemet, var den svage för första gången i vår historia fick skydd mot den starke. Detta hade varit otänkbart utan kungens lärotid i Rouen. Här fick han också höra om kejsar Karl den store (768-814), som ville bygga upp ett stort frankiskt och katolskt rike. Denne blev nu Olofs förebild, en "Rex justus", en rättfärdig konung. Olof ville bygga Norge till ett enat kristet rike, byggt på lag och rätt. Efter ett års vistelse i Rouen for han till England och sedan vidare till Norge för att erövra landet.

På Palmsöndagen, den 25:e mars 1016, vann han en seger i sjöslaget vid Nesjar över jarlen Svein Håkonsson, Einar Tambarskjelve och Erling Skjalgsson, vilka var de främsta hövdingarna i landet. Samma år blev Olof vald till kung i Norge på Öretinget i Trøndelagen.

Ättesamhället i Norge hade sedan urminnes tider varit splittrat i storfamiljer ("ätter"), som krigade mot varandra. Då Olof kom tillbaka till Norge var detta "ättesamhälle" delvis i upplösning. Ättens äldste hade nu blivit bygdehövding eller härskare över stora landområden. Dessa hövdingar missbrukade ofta den makt de hade. På tingen dömde de bönder och småfolk efter lagarna, med själva tog de sig friheter som hotade landets fred.

I egenskap av lagutfärdare och lagens upprätthållare fick kung Olof sin viktigaste uppgift: att utfärda lagar, som beskyddade nyfödda barn, kvinnor, trälar och andra svaga i samhället och straffa dem som förbröt sig mot landets lag och rätt. Längre var dessa lagar kända som "kung Olavs kristenrätt". Ännu i denna dag bygger delar av norskt rättsväsen på denna lagstiftning.

Kung Olof fick tio relativt lugna regeringsår och under den tiden förde han enandet av Norge ett stort steg vidare. **Hans insats för att ena Norge, innebar bl a följande:**

1. Han styrde över ett stort rike. Olof var troligen den förste rikskungen som utövade ett reellt styre i inlandsområdena Trøndelagen och Opplanden.
2. Olof Haraldsson lade grunden till en riksomfattande lokal styrelseordning. Han ska ha utsett fogdar i alla landsdelar.
3. Olofs roll vid införandet av kristendomen var grundläggande. Vid ett tingsmöte på Moster, i Sunnhordland, år 1024, fick Norge också en riksomfattande kyrkoorganisation med kyrkor och präster, en kristen rättsordning och förbud mot all annan religionsutövning.

Kristendomen blev, som kungens tro, rikets enda tillåtna religion. Kungen blev under sin livstid kyrkans högste ledare i Norge, tills Kyrkan senare blev helt självständig.

4. Genom kampen mot politiska motståndare utökade kungen statens egendom

betydligt. Han var den förste rikskungen i Norge som i betydande omfattning lät prägla norska mynt. Olof var den förste norske rikskungen som utövade en effektiv styrelse över hela Norge.

Han företog också många missionsresor i de landsdelar, som ännu inte hade blivit kristnade och gav på så sätt kristendomen ett varaktigt fotfäste. Men missnöjet växte bland de norska stormännen - mot Olofs vilja att styra hela landet: de ville hellre ha en härskare som gav dem större frihet att utöva egen makt. Stormännen fördrev Olof från landet och Håkon, Eirik jarls son, som Olof hade landsförvisat 1015, blev insatt som jarl (en titel för den dåtida högste, icke kunglige, styresmannen i de nordiska rikena). Men år 1029 omkom Håkon i ett skeppsbrott i Pentlandsfjorden på väg hem till Norge. Olof såg då en chans att återvinna sitt rike. Med en armé bestående av jamtlänningar, svear, islänningar och norska följeslagare kom han till Trøndelagen.

Det avgörande slaget stod vid Stiklestad vid Verdalen den 29 juli 1030. Motståndarna var överlägsna i antal och krigserfarenhet. Trøndelagens bondeuppbåd leddes av erfarna ledare som Kalv Arnesson, Hårek av Tjøtta och Tore Hund. Kung Olof fick ett yxhugg i vänstra benet. Han lutade sig mot en sten, kastade bort sitt eget svärd och bad Gud hjälpa sig. Då stack Tore Hund honom med ett spjut. Detta gick under brynjans nederkant och upp i magen. Till slut mottog han ett hugg på vänstra sidan av halsen. Av dessa tre sår dog Olof.

Efter hans död inträffade flera underverk. En solförmörkelse kopplades omedelbart ihop med slaget i Stiklestad, som tecken på Himmels vred. Man hörde talas om flera helbrägdagörelser, bland annat fick Tore Hund ett sår i handen läkt då ett stänk av Olofs blod kom på det.

Drygt ett år efter att kungen stupat blev kroppen uppgrävd och biskopen förklarade honom vara en helig man, den tredje augusti 1031. Detta vann folkets gillande - både av hans vänner och tidigare fiendet och senare även av påven. Han blev skrinlagd och placerades på högaltaret i Klemenskyrkan i Nidaros, som Trondheim hette på den tiden. Senare flyttades relikskrinet till koret i Nidarosdomen. Vördnaden för Sankt Olof spred sig snabbt över hela Nordeuropa. Det inträffade många underverk när människor i Norge och utomlands bad om hans förbön, ja, det gör det än i dag! Många kyrkor byggdes och invigdes åt honom - inte bara i Norden utan också i dåtida storstäder som Novgorod, London och York.

Olof blev helgonförklarad som martyr för sin död under korsets tecken. Han hedras dessutom som Norges evige kung och folkets skyddshelgon, eftersom det var han som fullbordade den långa kristningsprocessen.

Vid sidan av Jungfru Maria var Olof det mest avbildade helgonet i nordisk medeltidskonst, både i målar- och skulpturkonst. Dessa framställningar går från 1100-talet fram till Reformationen. Olof avbildas antingen stående, krönt och med en yxa i ena handen, eller sittande och oftast med ett vidunder under fötterna - symbol för de onda makter han vann över. Den starka folkliga traditionen om Olof vittnar om den

kraft han hade i folkets trosliv i Norge, inte bara under katolsk tid utan också länge efter Reformationen år 1537.

Länderna i Norden var katolska – från att kristendomen infördes under vikings tiden och fram till Reformationen ca 1540. Först kring mitten av 1850-talet upphävdes förbundet för katoliker att vistas i landet, bilda församlingar och fira mässa med egen präst.

För att förstå tiden då kung Olav Haraldsson levde, behöver vi förstå historien. Olavs omvändelse och liv i tron visar hans långa väg från hednisk brutalitet till ett liv mer överensstämmande med Herren Jesu Kristi vilja. Olav besegrade det onda genom att ge sitt liv för kristen rätt och Norges enhet. Olav var den förste av Europas härskare som gavs titeln “Rex Petpetuus” - Evig konung. Olav är Norges evige konung. Hans förståelse av var “Kunglig” innebär skulle senare vägleda hans efterträdare och säkra rättvisa och säkerhet för folket.

Allsmäktige, evige Gud, du sände Olav Haraldsson till Norge för att omvända folket till kristendomen. Du lät honom bygga kyrkor och utse präster. Låt många, på hans förbön, ta emot kallelsen till präster idag. Amen.

Dagen för Olav Haraldssons död, den 29 juli, Olavsmäss (Olsok) är festdag för Katolska kyrkan i Norge. Varje år firas en högtidlig pontifikalhögmässa i Nidarosdomen i Trondheim. Vi inbjuder alla till den Katolska kyrkans Olavsfirande i Trondheim och till att delta i den katolska pilgrimsfärden från Trondheim – till fots eller i buss – till Stiklestad på söndagen närmast 29 juli. Se Olsokprogrammet på www.katolsk.no och www.trondheim.katolsk.no

Sankt Olavs Korset: Klöverbladskorset - som symbol för kristendomen – placerades tillsammans med två yxor, attributen för Sankt Olavs martyrskap. Olav Haraldsson levde innan heraldiken utvecklades och hade inget eget vapen. Korsen som förknippas med helgonkonungen tillhör Olavstraditionen. Vapenskölden med klöverblad och två yxor var ursprungligen vapensköld för det norska katolska stiftet och användes först av Erik Walkendorf, ärkebiskop i Nidaros 1510–22. Under Walkendorfs tid och senare också av hans efterträdare Olav Engelbrektsson (1523–1537), präglades norska mynt med Olavs Korset - ett klöverbladskors och yxor.

Skriften är utarbetad i Trondheim stift för Den katolske kirkes nasjonale Olsokkommisjon, översatt till svenska 2017-10-01 av Per-Olof Andersson, Pilgrimstid Sverige, www.pilgrimstid.nu som en aktivitet i InterReg-projektet St Olav Waterway